





دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده علوم پایه

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته شیمی، گرایش تجزیه

عنوان

بررسی الکتروشیمیایی برهم کنش سیپروفلوکساسین - DNA در سطح
الکترود کربن شیشه‌ای اصلاح شده با ذرات نانوتیوب چند دیواره کربن

استاد راهنما

پروفسور لیدا فتوحی

دانشجو

زینب عطوفی

۱۳۹۱ مهر

چکیده

برهمکنش سیپروفلوکساسین (Cf) با DNA دو رشته‌ای با روش‌های ولتامتری چرخه‌ای در سطح MWCNT-DNA-GCE، اسپکتروسکوپی نشر فلورسانس و اسپکتروسکوپی UV-vis مورد مطالعه قرار گرفت. حضور DNA موجب کاهش جریان و یک جابه‌جایی مثبت در پتانسیل پیک اکسیداسیون Cf می‌شود که نشان دهنده‌ی برهمکنش جایگیری بین‌لایه‌ای است. ثابت سرعت هتروژن (k_s) و ضریب انتقال الکترون (α) برای Cf آزاد و پیوند شده به DNA محاسبه شدند. داده‌های اسپکتروسکوپی UV ثابت کردند که برهمکنش بین Cf و DNA از نوع جایگیری بین‌لایه‌ای است. فلورسانس نشر شده توسط Cf در ۴۲۰nm در بافر برایتون-رابینسون (pH=۷، ۰/۰۴M)، زمانی که DNA افزوده می‌شود، می‌تواند خاموش شود. مکانیسم خاموشی فلورسانس، خاموشی استاتیک بود و ثابت اتصال و تعداد مکان اتصال از نمودار استرن-والمر به دست آمدند. منحنی کالیبراسیون بین F_0/F و غلظت DNA در دو گستره‌ی دینامیک ۹۶-۲۲۳ mg L⁻¹ و ۰/۳۳ mg L⁻¹ با حد تشخیص ۰/۸-۹۶ به دست آمد. این روش به طور موفقیت آمیزی برای آنالیز DNA در نمونه‌ی سرم مورد استفاده قرار گرفت.

کلمات کلیدی: سیپروفلوکساسین، DNA، نانولوله‌های کربنی چند دیواره، ولتامتری چرخه‌ای، فلورسانس.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مقدمه	
۱-۱ مقدمه	۲
۱-۲ حالت‌های اتصال مولکول‌ها به DNA	۲
۱-۳ تاریخچه کوئینولون‌ها	۴
۱-۴ مکانیسم فعالیت کوئینولون‌ها	۶
فصل دوم: بررسی منابع	
۱-۲ بررسی منابع	۹
فصل سوم: تئوری	
۱-۳ الکترودهای اصلاح شده	۲۵
۲-۳ بیوسنسورهای الکتروشیمیایی	۲۷
۳-۳ نانوللهای کربنی	۳۰
۴-۳ اسپکتروسکوپی فلورسانس	۳۲
۴-۳ خاموشی فلورسانس	۳۳
۴-۳-۱ خاموشی دینامیک (برخوردي)	۳۴
۴-۳-۲ خاموشی استاتیک	۳۴
۴-۳-۳ تلفیق خاموشی دینامیک و استاتیک	۳۵
فصل چهارم: تجربی	
۱-۴ مواد شیمیایی	۳۷

۳۷	۲-۴ دستگاههای
۴۰	۳-۴ مراحل انجام کار
۴۰	۱-۳-۴ تهیه محلول ها
۴۲	۲-۳-۴ ولتامتری چرخه ای
۴۲	۳-۳-۴ اسپکتروسکوپی UV-vis
۴۲	۴-۳-۴ اسپکتروسکوپی فلورسانس
۴۲	۴-۴ برسی برهم کنش سیپروفلوکساسین با DNA
۴۲	۱-۴-۴ در سطح MWCNT-DNA-GCE
۴۴	۲-۴-۴ مطالعه اثر pH
۴۶	۳-۴-۴ مطالعات اثر سرعت روبش
۵۱	۱-۳-۴-۴ محاسبه ضرایب انتقال الکترون
۵۳	۲-۳-۴-۴ به دست آوردن E^0
۵۵	۳-۳-۴-۴ محاسبه k_s
۵۶	۴-۳-۴-۴ برسی نفوذی یا جذبی بودن فرایندهای انتقال الکترون
۶۰	۴-۴-۴ محاسبه ثابت اتصال سیپروفلوکساسین با DNA
۶۳	۴-۴ مطالعات طیف سنجی
۶۳	۱-۵-۴ اسپکتروسکوپی UV-vis
۶۶	۲-۵-۴ اسپکتروسکوپی فلورسانس
۶۷	۱-۲-۵-۴ مکانیسم خاموشی
۶۹	۲-۲-۵-۴ محاسبه ثابت اتصال سیپروفلوکساسین با DNA و ضریب استوکیومتری
۷۱	۶-۴ اندازه گیری کمی DNA با استفاده از اسپکتروسکوپی فلورسانس

۷۱	۱-۶-۴ بررسی تأثیر pH
۷۲	۲-۶-۴ بررسی تأثیر قدرت یونی
۷۳	۳-۶-۴ رسم منحنی کالیبراسیون
۷۶	۴-۶-۴ حداقل مقدار قابل تشخیص (LOD)
۷۷	۵-۶-۴ تکرارپذیری
۷۹	۶-۶-۴ بررسی اثر مزاحمت
۸۱	۷-۶-۴ تعیین مقدار DNA در نمونه‌ی حقیقی

فصل پنجم: نتیجه‌گیری

۸۳	۱-۵ نتیجه‌گیری
۸۷	فهرست منابع و مآخذ

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۴-۱ نتایج حاصل از ولتاموگرام‌های چرخه‌ای سیپروفلوکساسین mM در سرعت‌های مrobش مختلف در سطح MWCNT-GCE	۴۹
جدول ۴-۲ نتایج حاصل از ولتاموگرام‌های چرخه‌ای سیپروفلوکساسین mM در سرعت‌های روبش مختلف در سطح MWCNT-DNA-GCE	۵۰
جدول ۴-۳ نتایج حاصل از مطالعات اثر سرعت روبش در سطح MWCNT-GCE و MWCNT-DNA-GCE	۵۹
جدول ۴-۴ نتایج حاصل از تکرار اندازه‌گیری DNA در محلول سیپروفلوکساسین mM	۷۹
جدول ۴-۵ نتایج حاصل از بررسی گونه‌های مزاحم	۸۰
جدول ۴-۶ نتایج مربوط به تعیین DNA در نمونه‌ی حقیقی	۸۱
جدول ۵-۱ ارقام تجزیه‌ای شایسته	۸۴
جدول ۵-۲) مقایسه روش پیشنهادی برای اندازه‌گیری DNA با دیگر روش‌های گزارش شده	۸۵

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۳	شکل ۱-۱) نمای شیارهای کوچک و بزرگ DNA
۴	شکل ۲-۱) نمای جایگیری بین لایه‌ای مولکول در DNA
۵	شکل ۳-۱) ساختارهای تعدادی از کوئینولون‌ها
۶	شکل ۴-۱) ساختار مولکولی سیپروفلوکساسین
۲۸	شکل ۱-۳) شمایی از یک بیوسنسور و اجزای آن
۳۰	شکل ۲-۳) نمایی از طراحی بیوسنسور های DNA جهت بررسی برهم کنش دارو-DNA
۳۱	شکل ۳-۳) نمایی از (a) نانولوله‌ی کربنی تک دیواره و (b) نانولوله‌ی کربنی چند دیواره
۳۸	شکل ۱-۴) نمای دستگاه Metrohm Model 746 VA Trace Analyzer
۳۹	شکل ۲-۴) نمای دستگاه Perkin Elmer Model Lambda 35
۳۹	شکل ۳-۴) نمای دستگاه Varian Model Cary Eclipse
۳۹	شکل ۴-۴) نمای pH متر Metrohm Model 744
۳۹	شکل ۴-۵) نمای ترازوی تجزیه‌ای Precisca
۴۰	شکل ۴-۶) نمای دستگاه Ultrasonic Model elma Sonic
۴۷	شکل ۴-۷) ولتاومگرام‌های چرخه‌ای سیپروفلوکساسین mM ۰/۸ در بافر برایتون-رابینسون M
۴۸	MWCNT-DNA-GCE (a) در سطح pH=۷، (b) در سطح MWCNT-GCE
۴۴	(c) محلول شاهد در سطح MWCNT-DNA-GCE

شکل ۴-۴) ولتاوگرامهای چرخه‌ای سیپروفلوکساسین mM در pH های a) ۰/۸ b) ۲/۰ و c) ۴/۵ در سطح MWCNT- d) ۴/۵ e) ۵/۵ f) ۶/۰ g) ۶/۵ h) ۷/۰ i) ۷/۵ j) ۸/۰ k) ۸/۱ و l) ۹/۰ mV s⁻¹، سرعت روش DNA-GCE

شکل ۴-۵) نمودار پتانسیل بر حسب pH بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۴

شکل ۴-۶) مکانیسم اکسیداسیون سیپروفلوکساسین

شکل ۴-۷) ولتاوگرامهای چرخه‌ای محلول mM سیپروفلوکساسین در بافر M/۰/۰ در سطح pH=۷ در سرعتهای روش a) ۱۰ b) ۲۰

شکل ۴-۸) ولتاوگرامهای چرخه‌ای mM سیپروفلوکساسین در بافر ۰/۰/۰ M در سطح pH=۷ در سرعتهای روش a) ۱۰ b) ۲۰ c) ۳۰ d) ۴۰ e) ۵۰ f) ۶۰ g) ۸۰ h) ۱۰۰

شکل ۴-۹) ولتاوگرامهای چرخه‌ای محلول mM سیپروفلوکساسین در بافر M/۰/۰ در سطح pH=۷ در سرعتهای روش a) ۱۰ b) ۲۰ c) ۳۰ d) ۴۰ e) ۵۰ f) ۶۰ g) ۸۰ h) ۱۰۰

شکل ۴-۱۰) نمودار پتانسیل بر حسب لگاریتم سرعت روش بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۴

شکل ۴-۱۱) نمودار پتانسیل بر حسب لگاریتم سرعت روش بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۴

شکل ۴-۱۲) نمودار پتانسیل بر حسب سرعت روش بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۴

شکل ۴-۱۳) نمودار پتانسیل بر حسب سرعت روش بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۴

شکل ۴-۱۴) نمودار جریان بر حسب سرعت روش بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۱۱

- شکل ۴-۱) ولتاوگرام های چرخه ای غلظت های مختلف محلول سیپروفلوکساسین در بافر برایتون-رابینسون M در سطح pH=۷ و ۰/۰۴ M در سطح pH=۵ در سرعت روش ۱/۴ mM_s^{-۱} در شکل ۴-۲
- شکل ۴-۳) نمودار جریان بر حسب غلظت سیپروفلوکساسین بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۴
- شکل ۴-۴) نمودار I/C بر حسب غلظت سیپروفلوکساسین بر اساس شرایط ذکر شده در شکل ۴-۵
- شکل ۴-۵) طیف جذبی محلول DNA M در بافر برایتون-رابینسون ۰/۰۴ M در pH=۷
- شکل ۴-۶) طیفهای جذبی محلول سیپروفلوکساسین mM در بافر برایتون - رابینسون ۰/۰۱۴ M در pH=۷ در حضور غلظت های مختلف (a) ۰/۰۴ M (b) ۰/۰۸۶ M (c) ۰/۰۴۴ M (d) ۰/۰۱۲ M (e) ۰/۰۱۷ M (f) ۰/۰۰۷ M
- شکل ۴-۷) طیفهای فلورسانس سیپروفلوکساسین ۰/۰۱۴ mM در بافر برایتون-رابینسون M در غیاب و (b) در حضور DNA با غلظت ۶ mg L^{-۱} در pH=۷
- شکل ۴-۸) طیفهای فلورسانس سیپروفلوکساسین ۰/۰۱۴ mM در حضور غلظت های مختلف M (a) ۰/۰۴۴ M (b) ۰/۰۶۶ M (c) ۰/۰۷۶ M (d) ۰/۰۹۸ M (e) ۰/۰۲۰ M (f) ۰/۰۴۲ M (g) ۰/۰۶۴ M
- شکل ۴-۹) نمودار استرن- والمر سیپروفلوکساسین ۰/۰۱۴ mM در حضور غلظت های مختلف DNA
- شکل ۴-۱۰) نمودار لگاریتم [F₀-F]/F] بر حسب لگاریتم غلظت DNA

شکل ۴-۲۸) نمودار نسبت شدت‌های فلورسانس محلول سیپروفلوکساسین 14 mM در غیاب و

حضور DNA، بر حسب pH ۷۱

شکل ۴-۲۹) نمودار نسبت شدت‌های فلورسانس محلول سیپروفلوکساسین 14 mM در غیاب

و حضور DNA، بر حسب قدرت یونی ۷۲

شکل ۴-۳۰) طیف‌های فلورسانس محلول سیپروفلوکساسین 14 mM در حضور غلظت‌های

مختلف DNA ۷۴

شکل ۴-۳۱) نمودار نسبت F_0/F محلول سیپروفلوکساسین 14 mM ، بر حسب غلظت DNA

۷۵

شکل ۴-۳۲) نمودار کالیبراسیون در محدوده‌ی غلظتی $0.8-96\text{ mg L}^{-1}$ ۷۵

شکل ۴-۳۳) نمودار کالیبراسیون در محدوده‌ی غلظتی $96-223\text{ mg L}^{-1}$ ۷۶

شکل ۴-۳۴) طیف‌های فلورسانس محلول سیپروفلوکساسین 14 mM با ۱۱ بار تکرار ۷۷

شکل ۴-۳۵) طیف‌های فلورسانس محلول سیپروفلوکساسین 14 mM در غیاب و حضور

۷۸

فصل اول

مقدمه

۱-۱ مقدمه

در سال‌های اخیر مطالعه‌ی برهم‌کنش DNA با مولکول‌های کوچک مثل داروها، رنگ‌های آلی و فلزات بسیار مورد توجه قرار گرفته است. مطالعه‌ی این موضوع علاوه بر فهم مکانیسم برهم‌کنش مولکول‌ها با DNA، می‌تواند فرایند توسعه و کشف داروهایی که DNA را مورد هدف قرار می‌دهند سرعت ببخشد. نوکلئیک اسیدها بیومولکول‌های اساسی حیات هستند. تعداد زیادی داروی ضد سرطان شناخته شده‌اند که به منظور اجرای فعالیت بیولوژیکی شان با برهم‌کنش می‌کنند [۱ و ۲].

برهм‌کنش DNA با داروها با روش‌های مختلفی مانند اسپکتروفلوریمتری [۳]، اسپکتروسکوپی UV-vis [۴]، رزونانس مغناطیسی هسته [۵]، لومینسانس [۶]، FT-IR [۷] الکتروفورز کاپیلاری و روش‌های الکتروآنالیزی مورد بررسی قرار گرفته اند [۸ و ۹]. روش‌های الکتروشیمیایی در گذشته به منظور مطالعه‌ی برهم‌کنش‌ها مورد استفاده قرار می‌گرفتند. سیگنال‌های ولتاویمتری مشاهده شده به طور کلی اطلاعات مفیدی در مورد مکانیسم برهم‌کنش، ثابت اتصال و نیروهای اتصال در اختیار می‌گذارند. در این زمینه استفاده از بیوسنسور‌های الکتروشیمیایی DNA، روشی سریع و ارزان جهت سنجش برهم‌کنش داروها با DNA محسوب می‌شوند [۱۰ و ۱۱].

۱-۲ حالتهای اتصال مولکول‌ها به DNA

در حالت کلی چهار حالت اتصال برای داروها با DNA وجود دارد:

۱- اتصال از طریق شیارهای کوچک^۱

۲- اتصال از طریق شیارهای بزرگ^۲

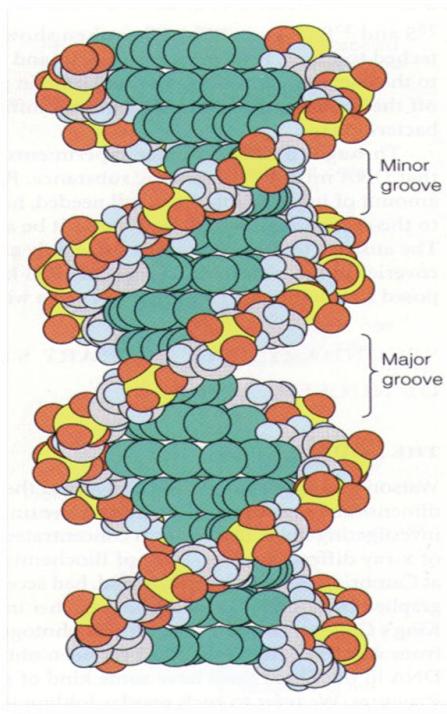
^۱- Minor groove

^۲- Major groove

^۱- اتصال سطحی یا الکتروستاتیک^۱

^۲- جایگیری بین لایه‌ای^۲

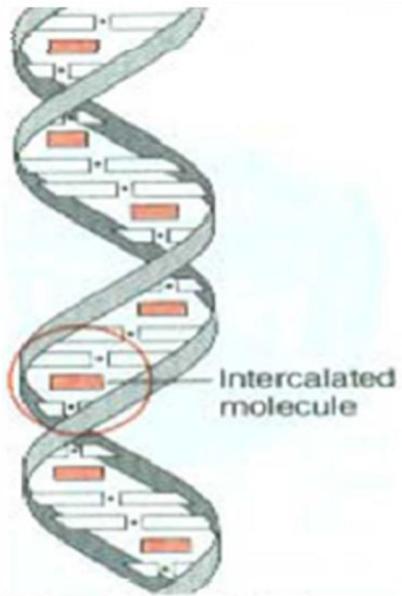
در حالت اتصال از طریق شیارهای کوچک (شکل ۱-۱) مولکول بین دیواره‌های باریک شیار جای می‌گیرد و از طریق پیوندهای هیدروژنی و برهمکنش واندروالس پایدار می‌شود. شیارهای کوچک انعطاف بیشتری برای جای دادن مولکول‌ها دارند. بیشتر پروتئین‌ها از طریق شیارهای بزرگ به DNA متصل می‌شوند. در روش اتصال سطحی برهمکنش با اسکلت فسفات از طریق برهمکنش الکتروستاتیک، انجام می‌شود. این اتصال از نوع غیر ویژه است. در جایگیری بین لایه-ای سیستم‌های حلقوی آромاتیک وارد مارپیچ DNA می‌شوند و بین دو باز همسایه قرار می-گیرند (شکل ۱-۲). این اتصال با برهمکنش $\pi-\pi$ بین حلقه‌های آромاتیک پایدار می‌شود.



شکل ۱-۱) نمای شیارهای کوچک و بزرگ DNA

^۱- Electrostatic

^۲- Intercalation



شکل ۱-۲) جایگیری بین لایه‌ای مولکول در DNA

۱-۳ تاریخچه کوئینولون‌ها^۱

پیدایش کوئینولون‌ها با کشف نالیدیکسیک^۲ اسید توسط لیشر^۳ در سال ۱۹۶۲ آغاز شد. این کشف بسیار مهم فقط یک اتفاق بود. زمانی که لیشر محصولات جانبی حاصل از سنتز کلروکوئین^۴ را که یک داروی ضد مalaria بود بررسی می‌کرد، متوجه شد که این محصول جانبی خاصیت ضد میکروبی قابل توجهی دارد. در اواسط دهه‌ی ۸۰، فلورور دار شدن (در موقعیت^۵) موجب تولید نسل دوم کوئینولون‌ها به نام فلورور کوئینولون‌ها شد. فلورور کوئینولون‌ها از مزیت نفوذ عالی در بافت‌ها برخوردارند. در دهه‌ی ۹۰ نسل سوم کوئینولون‌ها به وجود آمدند که این کوئینولون‌ها دارای سیستم‌های حلقوی طویل هستند و تعدادی از آن‌ها خاصیت ضد سرطانی دارند[۱۲]. کوئینولون‌های نسل اول در برابر باکتری‌های هوازی گرم مثبت فعال‌تر از گرم

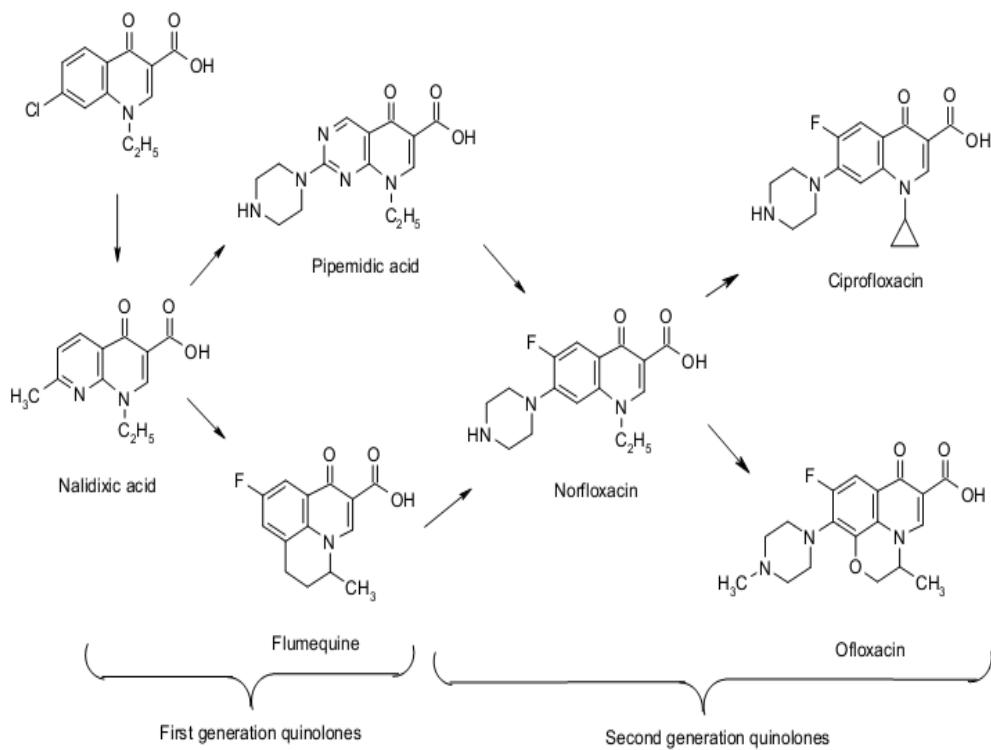
¹-Quinolones

²-Nalidixic Acid

³-Lesher

⁴-Chloroquine

منفی‌ها هستند. نسل دوم کوئینولون‌ها در مقایسه با نسل اول در برابر باکتری‌های هوازی گرم مثبت فعال‌تر و در برابر گرم منفی‌ها هم فعال هستند ولی در مقابل باکتری‌های بی هوازی ضعیف عمل می‌کنند. نسل سوم کوئینولون‌ها در برابر باکتری‌های هوازی گرم مثبت و منفی و نیز بی هوازی‌ها عملکرد قابل قبولی دارند [۱۳].

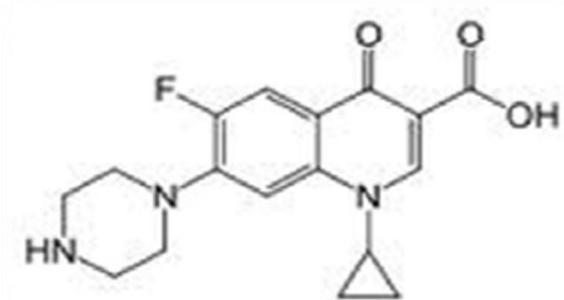


شکل ۱-۳) ساختارهای تعدادی از کوئینولون‌ها

سیپروفلوکساسین (۱-سیکلوبروپیل-۶-فلوئورو-۴-اکسو-۷-(پیپرازیل-۱-ایل)-کوئینولین-۳-کربوکسیلیک اسید) با فرمول شیمیایی $C_{17}H_{18}FN_3O_3$ و وزن مولکولی $331/34$ ، یک آنتی‌بیوتیک سنتزی از دسته‌ی فلوئوروکوئینولون‌ها می‌باشد. از این دارو در درمان عفونت‌های مزمن ادراری پیچیده و پیلونفریت، عفونت‌های مزمن تنفسی، عفونت‌های پوستی، استخوانی و

مفصلی، سوزاک، اسهال عفونی، سینوزیت حاد و تب حصبه و در برخی موارد محدود در دامپزشکی استفاده می‌شود [۱۴].

این دارو در سراسر جهان با بیش از سیصد نام تجاری مختلف از جمله: Bay Cip، Prociflor، Ciproxin، Cipro XR، Cipro، Ciflox، Ciloxan و... به بازار عرضه می‌شود.



شکل ۴-۱) ساختار مولکولی سیپروفلوکساسین

۴-۱ مکانیسم فعالیت کوئینولون‌ها

DNA کروموزومی به منظور جای گرفتن داخل هسته‌ی سلول به دور خود می‌پیچد و اصطلاحاً سوپر پیچه^۱ تشکیل می‌دهد. در مرحله‌ی رونوشت برداری DNA، این سوپرپیچه باز می‌شود، رونوشت برداری انجام شده و دوباره رشته‌ی بازشده بسته می‌شود و پیچش مجدد انجام می‌شود. باز شدن DNA برای رونوشت برداری، بسته شدن و پیچش مجدد آن توسط دسته‌ای از توپوایزومرازها^۲ به نام DNA gyrase انجام می‌گیرد، که برای این منظور DNA gyrase به DNA متصل می‌شود و تشکیل کمپلکس می‌دهد. این آنزیم هدف اصلی درون

¹-Supercoil

²-Topoisomerase

سلولی کوئینولون‌ها است. کوئینولون به کمپلکس DNA-DNA gyrase متصل می‌شود و مانع از بسته شدن مجدد رشته‌ی DNA جدا شده (در مرحله‌ی رونوشت برداری) می‌شود و به این ترتیب با باکتری مبارزه می‌کند.[۱۲]

در این مطالعه به منظور بررسی برهم‌کنش سیپروفلوکساسین با DNA از روش‌های ولتامتری چرخه‌ای، اسپکتروسکوپی UV-vis و فلورسانس استفاده شد.

فصل دوم

بررسی منابع

۱-۲ بررسی منابع

در سال ۱۹۹۷ برت^۱ کاهش الکتروشیمیایی مترونیدازول^۲ را در سطح الکترود کرین شیشه-ای (GCE) اصلاح شده با DNA مورد بررسی قرار داد. پتانسیل کاهش مترونیدازول در سطح الکترود اصلاح شده با DNA در مقایسه با الکترود عریان منفی‌تر به دست آمد. در محیط‌های اسیدی وابستگی پتانسیل به pH مشاهده شد و مکانیسم کاهش، یک الکترون به ازای یک پروتون در نظر گرفته شد، در حالی که برای محلول‌های خنثی و قلیایی هیچ وابستگی با pH مشاهده نشد. با استفاده از این الکتروودها در pH=۴/۵ و ۲ دقیقه پیش‌تغییظ حد تشخیص مقدار $1/67 \mu\text{M}$ گزارش شد[۱۵].

Zhao^۳ و همکارانش در سال ۱۹۹۸ از الکترودهای اصلاح شده با DNA برای اندازه گیری ثابت اتصال و اندازه‌ی مکان اتصال $\text{Co}(\text{bpy})_3^{3+}$ با DNA استفاده کردند. ثابت اتصال و اندازه‌ی مکان اتصال به ترتیب $M^{-1} = 13/5 \pm 1157 \pm 2/9$ به دست آمدند[۱۶].

در سال ۱۹۹۹ بررسی چگونگی برهمنش DNA ثبت شده روی سطح الکترود با میتومایسین^۴ کاهیده شده، در مقایسه با میتومایسین C فعال شده با اسید توسط مارین^۵ و همکارانش گزارش شد. فعالت ضد سرطانی میتومایسین C با استفاده از ولتاوی مارین و به وسیله الکترود قطره‌ی جیوه‌ی آویزان اصلاح شده با DNA مورد بررسی قرار گرفت. فعال سازی میتومایسین با اسید و فعال سازی کاهشی آن با هم مقایسه شدند و محصولات متفاوت تولید شده نشان دادند که دارو می‌تواند با بیش از یک طریق به DNA متصل شود. تحت شرایط فعال سازی با اسید، یک محصول تک عاملی بین ۱-C میتومایسین و ۷-N-گوانین

¹- Brett

²- Metronidazole

³ - Zhao

⁴ -Mitomycin C

⁵ - Marin